

Program Národní a kulturní identity (NAKI)
Projekt VaV MK ČR DG16P02M034 Identifikace a prezentace památkového potenciálu
historické kulturní krajiny České republiky

Specializovaná mapa s odborným obsahem
**Identifikace kulturně historických hodnot jednotky
historické kulturní krajiny**

Historická kulturní krajina Chroustovice

Textová část

Předkladatel výsledku:

Mendelova univerzita v Brně
Zahradnická fakulta
Valtická 337, 691 44 Lednice

Hlavní řešitel (autor - garant výsledku):

doc. Dr. Ing. Alena Salašová (MENDELU)

Spoluřešitelé (spoluautoři)

Ing. Hana Matějková, Ing. Jozef Sedláček, Ph.D., Ing. Ondřej Šesták, Ing. Daniel Matějka,
Ph.D., Ing. Markéta Flekalová, Ph.D., Ing. Zuzana Fialová (všichni MENDELU)

Výstup byl zpracován v rámci řešení II. etapy projektu, jejímž cílem je identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí jednotky historické kulturní krajiny typu „esteticky kultivovaná krajina“.

Lednice – říjen 2019

I) Popis dosažených původních výsledků

Předložená specializovaná mapa s odborným obsahem „Identifikace kulturně historických hodnot jednotky historické kulturní krajiny. Historická kulturní krajina Chroustovice“ je původním výsledkem výzkumu. Tvorba specializované mapy je založena na ověření metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny a identifikaci znaků historické kulturní krajiny, která je vyvíjena stejným výzkumným teamem. Jde tedy o inovativní, nově vyvíjenou metodu vymezení typů/subtypů historických kulturních krajín České republiky, která je prostřednictvím specializované mapy ověřována a konkretizována, včetně její využitelnosti v památkové péči. Identifikace kulturně-historických znaků krajiny, vyhodnocení jejich vztahu k typologické jednotce a zakres relevantních znaků a hranice typologické jednotky ve specializované mapě jsou tedy původními výsledky výzkumu.

Zásadním inovativním vkladem řešitelského teamu je identifikace a interpretace znaků historické kulturní krajiny s ohledem na potenciální předmět ochrany, již má být komponovaná krajina ve vymezeném typu „esteticky kultivovaná“, subtypu geometricky uspořádaná krajina.

1. Cíl výsledku specializovaná mapa s odborným obsahem

Cílem předkládané specializované mapy s odborným obsahem je identifikace kulturně historických hodnot souvisejících s komponovanou kulturní krajinou typu esteticky kultivovaná, podtypu geometricky uspořádaná krajina. Specializovaná mapa byla vypracována v návaznosti na tvorbu Metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR, která je dalším z pronovaných výstupů projektu DG16P02M034 Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky. Úkolem specializované mapy s odborným obsahem je verifikovat možnosti vymezení jednotek historické kulturní krajiny a jejich typů a podtypů v rámci ČR na základě podrobného zpracování modelového území.

Specializovaná mapa s odborným obsahem je rozbořením komponované krajiny Chroustovic formované ve druhé polovině 18. století. Výsledkem rozboru je identifikace nejenom všech památkově a kompozičně významných jevů a hodnot krajiny, ale zejména vymezení základní struktury a typu použité kompoziční formy jako podklad pro identifikaci typu/podtypu historické kulturní krajiny (dále HiKK).

Cílem zpracované specializované mapy je a) vymezení jednotky historické kulturní krajiny dle navrhované metodiky; b) identifikace znaků jednotky historické kulturní krajiny dle navržené metodiky; c) na základě analýzy znaků potvrzení zařazení jednotky do typu historické kulturní krajiny.

Metodologická východiska specializované mapy s odborným obsahem

Metodologická východiska vychází ze souběžně vyvíjené metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR. Podrobná metodika zpracování mapy je vysvětlena v kapitole II. Popis metod zpracování. Na základě použité metodiky jsou ve specializované mapě vymezovány jednotka historické kulturní krajiny a její znaky.

*Jednotka historické kulturní krajiny*¹ je definována jako část krajiny, jejíž charakter je dán navzájem souvisejícími znaky, které do vymezeného prostoru v určité době nebo vývojové etapě vtiskla určitá lidská činnost a je výsledkem interaktivního působení krajiny a člověka. Jednotka historické kulturní krajiny je funkčně, kompozičně nebo významově ucelená, v daném prostředí dostatečně prostorově vymezená. Jednotka historické kulturní krajiny postihuje pouze určitou složku vývoje, významnou pro určení typu, ev. podtypu krajiny. Jednotky historické kulturní krajiny se vymezují na základě znaků, definovaných podle různých kritérií tak, aby byly podchyceny všechny podstatné aspekty vývoje území, pohledově výrazné krajinotvorné jevy a nehmotné jevy, které určují charakter území.

Typ Esteticky kultivovaná krajina je charakterizován dle metodiky Identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR jako krajina esteticky výrazných krajinných úprav, cíleně vytvořených dobově obvyklou formou, které organizují a sjednocují pozemkovou držbu majitele nebo její vybranou část; obvykle území navazující na rezidenční sídlo. Jedná se o krajinu záměrně aranžovanou vyznačující se instalací a zvýrazněním významných bodů a vztahů, zdůrazněním správních, kulturních a duchovních center, idealizací krajinné scény. V uspořádání prostoru je uplatňována symbolika, vyzdvížena tvořivost a prosperita majitele nebo jeho filozofický nebo náboženský názor. Rozsah krajinných úprav ohraničuje nebo naznačuje majetkovou držbu. Nejčastěji odpovídá definici kategorie komponované kulturní krajiny podle Výboru světového dědictví UNESCO.

Určující znaky jednotky příslušného typu:

¹ Dle typologie historické kulturní krajiny zpracované pro potřeby Metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR v rámci projektu. Pracovní manuskript, srpen 2019, upraveno.

- Organizace prostorového uspořádání podle určitého organizačního schématu;
- Fyzická, vizuální nebo pomyslná vazba mezi celkem a jeho součástmi, případně mezi součástmi vzájemně;
- Pohledové cíle a akcenty;
- Specifický způsob přenosu a fyzického ukotvení pohledových vazeb.

Podtyp Geometricky uspořádaná krajina je esteticky kultivovaná krajina, jejíž klíčové prvky a segmenty jsou organizované na podkladě geometrické osnovy (uspořádání příznačné zejména pro údobí baroka a klasicismu).

Určující znaky jednotky příslušného podtypu:

- Organizace prostorového uspořádání geometrickou osnovou, jejíž základ tvoří jedna nebo více os a/nebo linií, které se uplatňují samostatně nebo v sestavách tvořících kříž, hvězdici, trojprasek (patte d'oie), vějíř (polovina hvězdice), částečný vějíř (polovina hvězdice bez střední osy) apod.;
- Vazba mezi celkem a jeho součástmi, i mezi součástmi vzájemně: osově sestavy nebo spojnice uzlových bodů, tvořící geometrické obrazce;
- Pohledové cíle a akcenty: rezidenční nebo letní sídlo nebo symbolicky významný objekt (např. loreta, kaple, kostel) často na pozici hlavního uzlového bodu nebo jednoho z hlavních uzlových bodů a také v roli dominant. Jako pohledové cíle a akcenty a často též v roli dominant, se dále uplatňují další umělé i přírodní objekty (gloriet, obelisk, věž, rozhledna, kříž, socha, skála, vrchol kopce).
- Pohledové vazby předznamenány geometrickou osnovou.
- Přenos pohledových vazeb většinou vizuální, někdy i fyzicky zdůrazněný (aleje, stromořadí, porostní rámy průhledů).
- Volné prostory různého charakteru tvoří prostředí pohledových vazeb a prostorových vztahů v závislosti na organizaci prostoru geometrickou osnovou;
- Prostorové uspořádání hranic a předělů se řídí vzájemnými poměry a uspořádáním horizontál, vertikál a diagonál, a to podle pravidel příslušného slohového provedení. Podporují vyznění vzájemných vazeb tvarů, prostorů a hmot na podkladě geometrické osnovy.

Obecně navržené znaky jednotky historické kulturní krajiny typu esteticky kultivovaná, podtypu geometricky uspořádaná krajina byly konkretizovány pro modelové území Chroustovice (viz tab. 1 v části II. Popis metod zpracování).

2. Kulturně-historické hodnoty krajiny Chroustovic a jejich vymezení

Výsledkem původního výzkumu je identifikace kulturně-historických hodnot a znaků historické kulturní krajiny v modelovém příkladu krajiny Chroustovic a jejich zakreslení do předložené specializované mapy, včetně vymezení hranic jednotky historické kulturní krajiny. Východiskem výzkumu byla obsáhlá vědecká rešerše děl, která se věnují fenoménu renesanční, barokní a klasicistní krajinné kompozice. Rešerše byla následována podrobným terénním průzkumem s cílem identifikovat existující, torzální i již zaniklé fenomény v krajině, které vznikly v souvislosti s komponováním krajiny od konce 16. do počátku 19. století. Vzhledem ke kategorii komponované krajiny bylo důležité i zmapování nehmotných jevů (například pomístních názvů nebo legend), které mohou upozornit na kompoziční záměr nebo existenci zaniklého kompozičního jevu. Výsledek rešerše a terénního průzkumu je interpretován ve specializované mapě, která tak je původním výsledkem výzkumu.

Na základě podrobného studia historické podoby a vývoje krajiny Chroustovic a srovnávací kartografické studie, které jsou sami o sobě původním výsledkem výzkumu, byly identifikovány:

- *objekty a krajinné segmenty*, které byly zapojené do klasicistního kompozičního schématu krajiny. Upřesněny byly nejenom základní půdorysné tvary objektů a jejich lokace v krajině, ale i jejich tvarosloví a vnitřní uspořádání. Neexistující stavební objekty byly domodelovány virtuálně v 3D prostoru (zámek Chroustovice, Neulust);
- *kompoziční prostorové vztahy*, které vznikly záměrnou lokací objektů na pohledové, osové nebo symbolické kompoziční linie nebo vznikly jejich záměrným vnitřním uspořádáním ve vazbě na další objekty kompozice.

Objekty a vztahy mezi nimi pak vytváří základní kompoziční schéma krajiny (popsáno níže). Identifikované kompoziční schéma, jeho hranice, popis a přesné georeferencování v prostředí GIS je původním výsledkem výzkumu a tvoří základní obsah specializované mapy. Všechny objekty a kompoziční vztahy vyznačené v mapě byly zapracovány do databáze objektů v rámci GIS formátu této mapy. Přehled identifikovaných typů objektů a kompozičních jevů, které tvoří obsah specializované mapy, včetně jejich definice je uvedený v tabulce č. 1. Databáze znaků včetně jejich georeferencování a grafického zpracování je původním výsledkem tohoto výzkumu.

Současná podoba kompozičního schématu a jeho stav byly ověřovány následným pozemním terénním průzkumem a leteckým průzkumem za použití dronu. Cílem terénního šetření bylo:

- a) prověřit existenci historických objektů tvořících krajinnou kompozici;
- b) prověřit existenci původních kompozičních vazeb;
- c) vyhodnotit stávající stav kompozice.

Výsledky terénního šetření jsou vyznačeny ve specializované mapě. Objekty (stavební, zahradní, krajinné) a kompoziční vazby jsou v mapě rozlišeny na stávající a zaniklé. Posouzení stavu kompozičního schématu je rovněž původním výsledkem tohoto výzkumu. Níže jsou uvedeny závěry rešerše stručně rekapitulující vývoj krajinné kompozice. Datace vzniku jednotlivých prvků komponované krajiny je významná pro zařazení území do typu/subtypu historické kulturní krajiny. Text dále obsahuje identifikované znaky historické kulturní krajiny, včetně zdůvodnění jejich vymezení a zakreslení do specializované mapy s odborným obsahem. Jednotlivé znaky jsou v textu zvýrazněny tučně.

Charakteristika esteticky kultivované krajiny Chroustovic

Lokalizace a přírodní podmínky

Komponovaná krajina Chroustovice se nachází v Čechách v Pardubickém kraji. Rozkládá se ve dvou okresech – v Chrudimském a Pardubickém. V okrese Chrudim leží na území obcí: Chroustovice, Ostrov, Městec, Opočno, Poděčely, Lhota u Chroustovic, Holešovice a Bor u Chroustovic. V okrese Pardubice zasahuje do území obcí: Uhersko, Čeradice, Trusnov a Turov.

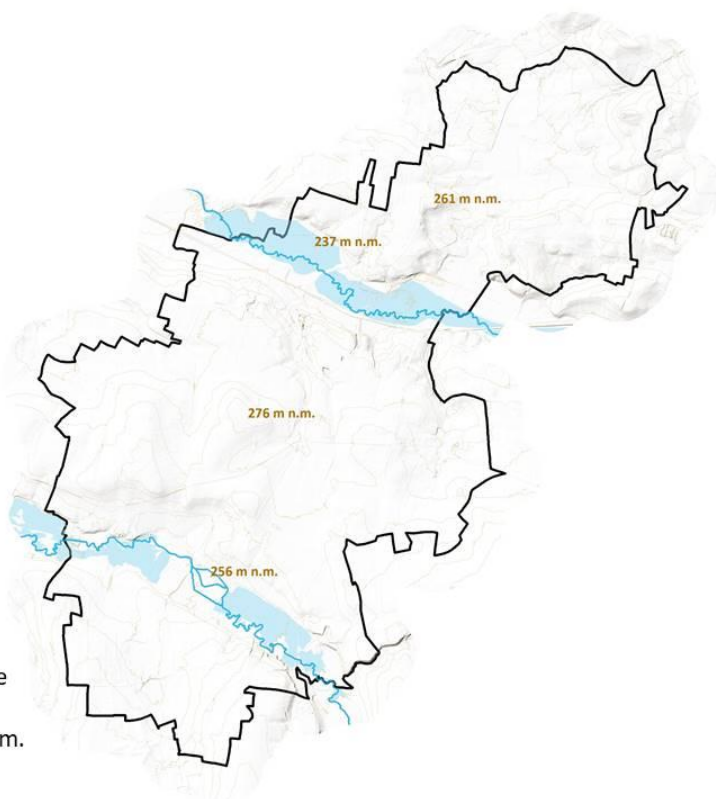
Chroustovice leží v mírně zvlněné rovině na okraji Chrudimské tabule. Jedná se o opukovou až slínovcovou plošinu, mírně ukloněnou k jihu s nejvyšší kótou 276 m n.m. přibližně uprostřed komponovaného prostoru. Nejnižší jsou položeny vodní toky (Loučná 237 m n.m.). Území je modelováno dvěma menšími toky: na jihu řekou Novohradkou (Olšinka), která se u Úhřetické Lhoty vlévá do Chrudimky. Oba vodní toky výrazně meandrují a vytvářejí tak zajímavý přírodní rámeček jinak intenzivně zemědělsky využívané krajiny. Vzhledem k úrodným půdám a příznivým klimatickým podmínkám dominuje intenzivně využívaná polní krajina pouze se zbytky dubohabřin v areálech **obor** a **bažantnic** a vegetačních doprovodů vodních toků a **rybníků**. Charakter krajiny sehrál významnou roli při tvorbě komponované krajiny v duchu klasicistních ideálů.

TERÉN

Geomorfologie:

Provincie : Česká vysočina
Subprovincie : Česká tabule
Oblas : Východočeská tabule
Celek : Svitavská pahorkatina
Podcelek: Chrudimská tabule
Okrsek: Hrochotýnecká tabule

Nadm. výška: 250–280 m.n.m.

Obr. 1 Schéma základního členění reliéfu komponované krajiny. (autor Sedláček 2017)

Urbanistický vývoj

Chroustovice se v písemných pramenech objevují poměrně pozdě, teprve v roce 1349, kdy zde již existoval **farní kostel**. Obec byla již roku 1418 městečkem, jímž přes dočasné poklesy zůstala až do doby po polovině 19. století. Ve středověku zde existovala **tvrz**, doložená roku 1406, v roce 1547 uváděná jako pustá. **Zámek** vznikl na jejím místě po roce 1577. Drobné polovesnické městečko se od středověku nevyvíjelo. Jedinou změnou bylo po roce 1577 vybudování renesančního zámku, který zřejmě existující situaci nijak nezměnil.

Dosud málo významné Chroustovice se po roce 1676 začaly proměňovat ve velkolepý barokní zámecký komplex. Nejprve došlo za Františka Karla Libštejnského k úplné barokní přestavbě zámku. Míra tehdejších zásahů do okolí zámku není známa. Zcela novou etapu představovala rokoková přestavba zámku Filipem Kinským v letech 1779 - 1780, s níž byla spojena i výstavba areálu **čestného dvora** severně od zámku a vytvoření rozsáhlé **francouzské zahrady** na opačné straně, přecházející v **ovocné sady** a **oboru**.

K zámku na jeho jižní straně přiléhá zámecká zahrada, jejíž základy byly položeny za Filipa Kinského v roce 1780. Zahrada má bohatě členěný **klasicistní parter**. **Alejí** přecházela do blízkého lesa o rozloze 5,4 ha využívaného jako **bažantnice**. Nádvořím barokního zámku

protéká vodní průplav říčky Novohradky (Olšinky); četné **stříhané aleje** a **živé ploty** doplňují **mostky, balustrády, sala terrena a oranžerie**.

Velká pozornost byla věnována celkovému řešení areálu a využití řeky Olšinky. Z řeky byl vydělen **náhon**, jenž protékal hospodářským dvorem dále přes čestný dvůr na náves zpět do řeky. Na nádvoří ho přemostovaly tři segmentové **mostky** a náhon odděloval zámecké budovy od předzámčí. Další náhon odděloval zahradu od bažantnice. Tok řeky se tak jedinečně začlenil do celkového výrazu architektury.

Kanály, průplavy a mlýnské náhony (například Dvakačovský náhon – vybudovaný za Viléma z Pernštejna a převádějící vodu Novohradky přes Loučnou až do Labe u Pardubic) ovlivnily nejenom uspořádání zámecké zahrady, ale významně vstupují i do širší krajinné kompozice.

V blízkých lesích u Trusnova (Uhersko) byl v roce 1780 postaven zámek **Theresienlust** (též **Neulust**). Navrhla ho ve tvaru hvězdy s osmi paprsky sama Teresa Poniatowská. Stavba byla osobitě architektonicky pojatá – ve tvaru **osmicípé hvězdy** s malými místnostmi při každé sudé hraně. Tato drobná stavba přečkala pouze sto let. Theresienlust byl rozebrán roku 1906. Z jeho úpravy se zachoval do dnešní doby pouze **dubový rondel**.

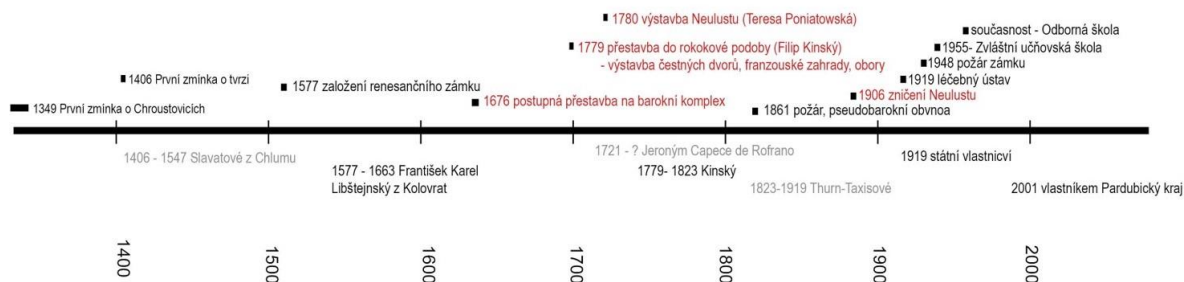
Obr.2 Zámek Chroustovice na vedutě Johanna Venuta z roku 1813. V levé části veduty Březnický zámek. (URL https://www.hrady-zrizeniny.cz/img/stare4/Johann_Venuto/zamky/Chroustovice_Johann_Venuto_1813.jpg)

Vývoj krajinnej kompozice a její klíčové znaky

Filip Kinský se rozhodl počátkem osmdesátých let 18. století přestavět Chroustovice do velkého celku s jednotlivými logicky na sebe navazujícími částmi s důrazem na **propojení zahrad, parku a čestného dvora**. Proto nechal rozvrhnout jednotlivé objekty na **centrální osu**, procházející průjezdem zámku. Areál zámku je poměrně rozsáhlý a tvoří s přilehlými stavbami **architektonickou kompozici** vyváženou na střední osu ve směru sever – jih. Tato kompozice je důsledkem pozdně barokního (klasicistního) plánování, mající svůj zdroj v racionalistické geometrii rozvinuté v osmnáctém století. Nové uspořádání zvýraznilo novou reprezentativní dominanci v prostoru, směřující do **ohniska** tehdejšího dění, jímž byly právě panské stavby. Na této ose jsou za sebou **v řadě umístěny jednotlivé objekty** vrcholící zámeckou budovou. Ze severu cesta přicházela do předzámčí lemovaným z obou stran **eliptickými budovami koníren** inspirujících se kasárenskou tereziánskou architekturou. Poté pokračovala přes segmentový mostek překračující náhon a směřovala na střed zámku. Z něho vycházela přes nově upravené zahradní křídlo do francouzské zahrady a dále do parku a přes řeku do bažantnice. Cesta z bažantnice pokračuje na sever přes náhon a řeku do vrcholu zahrady **trojúhelného půdorysu**. Směrem k jihu se profil pozemku zužoval do tvaru rovnoramenného trojúhelníka lemovaného jedním z náhonů svedeného do parku. Celý areál byl nově zkomponován do geometrického celku tak, aby se dosáhlo co největší působnosti. Kompozice vázaná na **dominantní osu** ve směru jih – sever končila u nedalekého letohrádku **Theresienlust** šest kilometrů na sever u vesnice Uhersko, jenž patřil do skupiny zámeckých staveb, které nechal Filip Kinský v širším okolí vybudovat (Amorův chrám v zahradě dvora v Rychmburku, zámek Karlštejn u Svatky). Alej protíná okolní krajinu a pohledově směřuje k Theresienlustu. Původně měla pokračovat až k této stavbě, ale fakticky končila za nynějším hřbitovem, kde se lomila **v pravém úhlu** k západu a vyústila na cestu ze západní části náměstí. **Kolmou osu kompozice** zámeckého areálu tvoří přilehlý hospodářský dvůr na východní straně a městečko na straně západní. Obě tyto polohy spojuje náhon, protékající přes čestný dvůr. Vodní prvek účinně zvyšuje estetický účinek rozmístění objektů².

Na klíčové jednoosové schéma kompozice byly navázány kompoziční schémata dalších menších areálů – **panských dvorů, bažantnic a obor**, z nichž nejvýznamnější je areál bažantnice **Městecký háj** s vlastním kompozicí na podkladě složité geometrické osnovy.

² Zkoumáním vývoje kompozice kolem zámku se podrobně zabýval ŠVEC (2007)

Obr. 3 Časová osa vývoje komponované krajiny Chroustovic.

Kompoziční schéma esteticky kultivované krajiny Chroustovic

Kompoziční kostru esteticky kultivované, geometricky uspořádané krajiny Chroustovic tedy tvoří (viz mapové zobrazení):

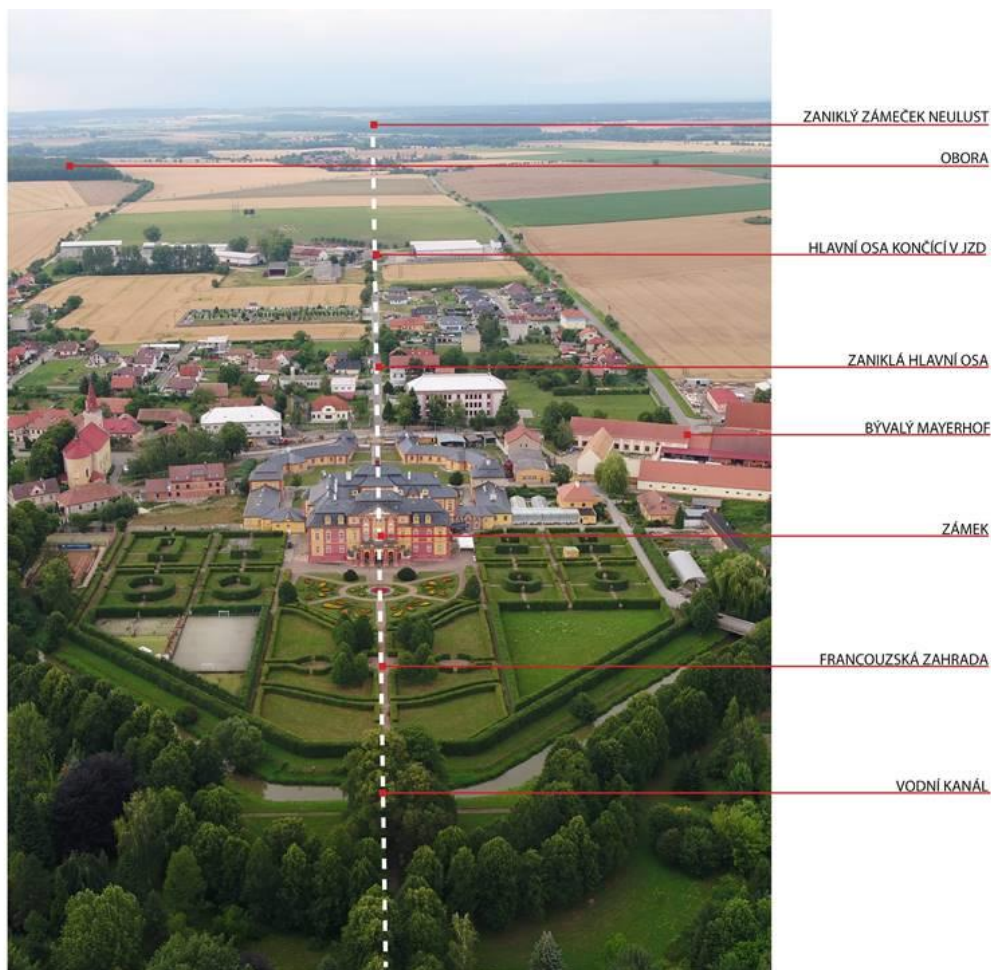
- 1) kompoziční jádra (**tzv. jádrové oblasti**) – Chroustovice mají atypicky dvě hlavní kompoziční jádra: areál zámku a neobvykle rozsáhlou bažantnici Městecký háj čtvercového půdorysu. Oba areály jsou mezi sebou provázané geometricky vedenými kompozičními liniemi a pohledovými vazbami. Později, po vybudování Neulustu, byla celá kompozice prodloužena ke třetímu uzlu – areálu letohrádku s přilehlou krajinářskou úpravou kolem bažantnice;
- 2) **další skladební části (objekty) krajinné kompozice** navázané geometrickou osnovou na jádra kompozice – obory, bažantnice, vrchnostenské dvory, letohrádky, vodní kanály, aleje;
- 3) **geometrická osnova prostorového uspořádání (kompoziční vztahy)** – geometricky vedené kompoziční osy, linie a vazby, které jsou: fyzicky přítomné (linie alejí, průseků, cest), vizuální (dané vizuální vazbou mezi objekty kompozice, případně průhledy na *point de vue*) nebo pomyslné spojnice jádrových oblastí (Neulust umístěný na pomyslném prodloužení osy hlavní aleje); geometrická osnova má svou hierarchii – linie jsou rozdělené na hlavní a vedlejší, existující a zaniklé;
- 4) ***point de vue*** – pohledové cíle (kostely, zámky, drobné sakrální objekty, veduty sídel, vyvýšeniny), významné pro fixaci a umocnění pohledových vazeb;
- 5) **vybrané segmenty nebo objekty hospodářsky využívané krajiny**, které se významným způsobem projevují v scénických pohledech (např. specifická organizace

zemědělských pozemků patrná na obr. 6 vpravo nahoře, hájenky, drobné sakrální objekty apod.)

Schéma kompoziční kostry je zobrazeno na mapové příloze a je původním výsledkem výzkumu. Bližší popis kompozičního uspořádání:

1) Jádrem kompozice, od kterého se odvíjí umístění a vztahy všech dalších kompozičních objektů a krajinných segmentů je zejména **areál chroustovického zámku**. V geometricky uspořádaných kompozicích je centrum (jádro) kompozice vnitřně více či méně osově symetricky uspořádané. Pro klasicistní úpravy je pak typické, že se klíčové linie tohoto uspořádání prodlužují i mimo zámecký objekt nebo hranici zámecké zahrady. V případě Chroustovic je klíčovou příčná osa zámecké budovy. Ta se stává hlavní kompoziční linií parteru s pokračováním do bažantnice (jih zámeckého areálu, obr. 4). Na opačné straně budovy v podobě hlavní příjezdové silnice s alejí pokračuje severním směrem dále do krajiny. V členění objektu zámku, jeho hospodářských budov a parteru se v souladu s duchem klasicismu objevují různé geometrické obrazce: polovina osmiúhelníku (parter, vodní kanály), čtverce a trojúhelníky (vnitřní členění parteru, půdorys zámku) nebo čtvrt a půlelipsa (budovy kolem čestného dvora).

Dalšími objekty v pozici kompozičního jádra jsou bažantnice **Městecký háj** a areál **Neulustu**.

Obr. 4 Hlavní osa kompozice prochází průsekem zámecké bažantnice, zámeckým parterem, středem zámku. Dále pokračuje barokní alejí až k současnému areálu zemědělského družstva. Za ním byla osa pouze symbolická s ukončením v budově Neulustu. Snímek z dronu. (foto Rygl, Sedláček, 2017)

Obr. 5 Průčelí a hlavní vstup do zámku Chroustovice. (foto Salašová, 2017)

Obr. 6 Zámecká bažantnice, areál zámku se zahradou a obec Chroustovice na mapě velkostatku Rychmburk z roku 1780 (Státní oblastní archiv v Zámruku, Velkostatek Rychmburk (Předhradí) – Chroustovice – Košumberk, mapa č. 84.). Mapa relativně detailně zobrazuje členění zámeckého parteru navazujícího na jižní průčelí zámku. Alej z parteru pokračuje dále přes vodní kanál do ovocného sadu, opět vodním kanálem odděleného od nejižněji položené zámecké bažantnice. Ta je geometricky uspořádaná do osmi symetricky rozložených obdélníků oddělených vzájemně zatravněnými pásy. Šest jižních segmentů bylo pokrytých lesem, členěných hvězdčovitě vedenými průseky. Střední dva segmenty měly proměnlivý pokryv – v průběhu času byly využívány jako pole, trvalé travní porosty³ nebo luční sady. Nejseverněji položené segmenty čtvercového tvaru jsou zde zobrazeny jako les⁴. Ovocné sady se rozkládaly i na opačné, severní straně zámku kolem hlavní zámecké aleje. Osa hlavní aleje je ukončena stavbou, pravděpodobně altánem.

³ Na indikační skice stabilního katastru z roku 1839 jsou oba obdélníky zobrazené jako pastvina.

⁴ Na indikační skice stabilního katastru jsou zde evidovány luční ovocné sady.

Obr.7 Obec Chroustovice na indikační skice stabilního katastru z roku 1839. Východní část tvoří zámecký areál s hospodářským dvorem. V levé části výřezu je patrný v té době existující, nyní zaniklý rybník. (mapa č. CHR071018390, © ČÚZK)

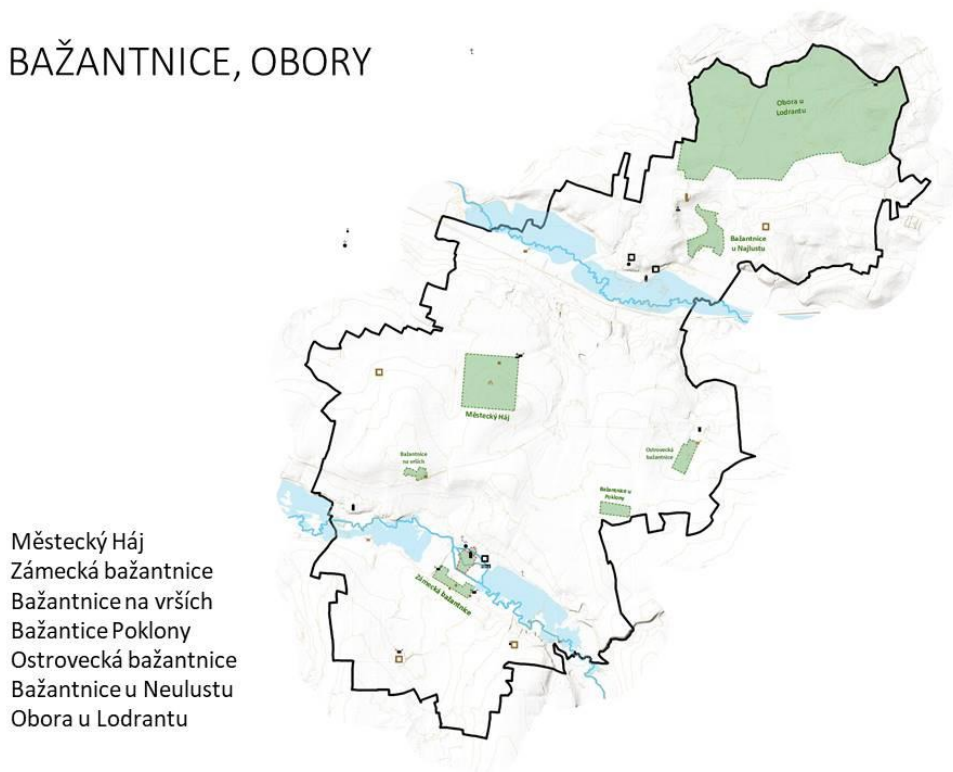
https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/skici/skici/CHR/CHR071018390/CHR071018390_index.html

Obr. 8 Vodní kanál s můstkem na vstupním nádvoří zámku. Pohled na zámecké konírny. (foto Salašová, 2017)

2) **Dalšími skladebními částmi** kompozice bývají u geometricky uspořádané krajiny klasicistního období geometricky vymezené prostory obor, bažantnic, panských zahrad apod. V případě Chroustovic k dalším významným skladebním částem kompozice patří zejména **polní bažantnice** čtvercového nebo obdélníkového půdorysu. Podle svého významu nebo způsobu lovu jsou bažantnice vnitřně členěné systémem průseků (zde šesti a osmiramenné, uspořádané do hvězdice nebo komplikované geometrické sítě). Méně významné bažantnice charakteru **polních remízů** toto vnitřní členění postrádají.

BAŽANTNICE, OBORY

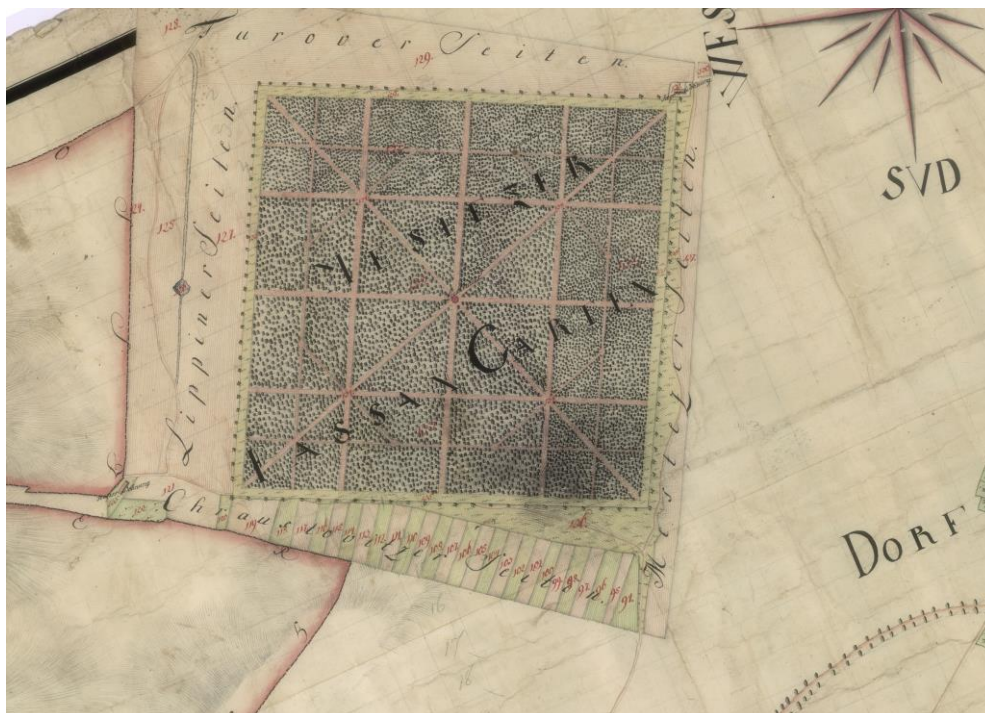

Obr. 9 Schéma rozložení pro kompozici klíčových obor a bažantnic.

Obory a bažantnice těžiskové pro kompozici Chroustovic:

- **bažantnice Městecký háj** – rozsáhlý lesní porost půdorysu čtverce o délce strany přibližně 770m, který byl v minulosti organizován komplikovaným geometrickým schématem ortogonálních a diagonálních průseků. Kompaktní lesní porost byl zvnějšku lemován travnatým pásem se stromořadím. V ústředním průsečíku os byl umístěn Lusthaus. Některé průsečíky byly zvýrazněné kruhovým rozšířením lesní cesty. V jednom z okrajových čtverců (druhý zprava v horní řadě na obr. č. 18) byla umístěna poutevna. Osy hlavních průseků směřovaly na významné body v krajině (*point de vue*). Ty měly roli orientační (při honu), ale i kompoziční. Hlavní průseky

Městeckého háje vedou na zámek v Chroustovicích, Březovický zámček, Lipecký dvůr, bažantnice u Poklony a obec Uhersko;

Obr. 10 Městecký háj na mapě velkostatku z roku 1780. ((Státní oblastní archiv v Zámruku, Velkostatek Rychmburk (Předhradí) – Chroustovice – Košumberk, mapa č. 84.). Mapa zobrazuje podrobně vnitřní členění (kompozici) bažantnice, ze kterého se odvíjí základní kompoziční schéma celé jednotky HiKK.

- **Zámecká bažantnice** – navazuje přímo na hlavní osu parteru (resp. celé komponované krajiny), která jí dělí symetricky na dvě části, dále členěné do osmi obdélníků. Ty jsou buď lesní (6) nebo nelesní (2, většinou charakteru polí, pastvin nebo sadu). Čtveřice obdélníků na okraji bažantnice byla členěná (dle období) křížem nebo šestiramennou hvězdí průseků s lesními cestami. Hlavní osa bažantnice byla zvýrazněná alejí a stavbou (pravděpodobně altán). Ten byl významným pohledovým bodem v ukončení osy zámek – bažantnice. K bažantnici patřila ještě stavba hájenky na jihovýchodní hranici bažantnice.

Obr. 11 Chroustovice na mapě pozemků vrchnostenského dvora Chroustovice v roce 1802 (<http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/19258>). Původní polní pozemky kolem zámeckého parteru jsou proměněny na ovocné sady. Přestavěn a rozšířen o dvě boční křídla byl i „altán“ na konci aleje.

- **Obora u Londrantu** (Wóbora, k.ú. Trusnov) – rozsáhlejší lesní komplex využívaný vlastníky panství pro hony. V oboře se nacházely menší rybníky a vodní toky, porosty byly dělené křížově vedenými průseky. Obora ze dvou stran obklopovala větší rybník s mokřady (Lodrant) a rozsáhlejší komplex nivních luk. Na hlavní kompoziční schéma je navázána pouze funkčně (místo vyjížděk panstva na hony), částečně pak vizuálně, jako přirozená pohledová hranice komponované krajiny na severu;
- **Ostatní menší bažantnice** – mají tvar obdélníků a jsou rozmístěné v otevřené polní krajině. Výjimkou je **ostrovska bažantnice** navazující na místo bývalé tvrze, později vrchnostenský dvůr, a **bažantnice u Neulustu** nepravidelného půdorysu navazující na areál letohrádku. Do geometrického kompozičního schématu byly začleněné pouze některé z menších bažantnic (např. **Bažantnice u Poklony**). Vizuálně se v krajinné scéně ale významně uplatňovaly všechny⁵.

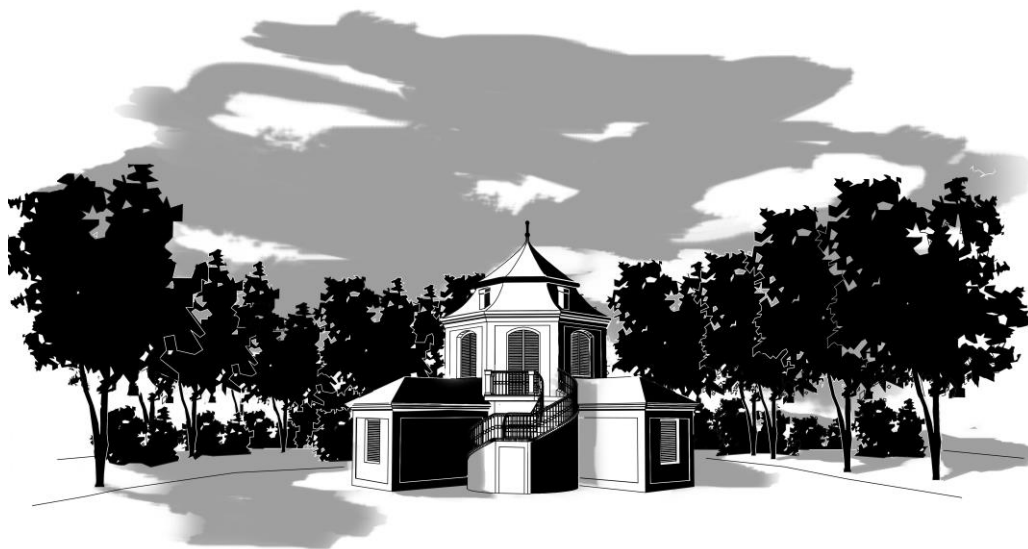
⁵ Na vedutě Johanna Venuta jsou patrné dvě z nich – Bažantnice u Poklony a již neexistující bažantnice podobného tvaru východně od ní. Obdélníkové tvary bažantnic pohledově korespondují s tvaroslovím krajinné matrice daným historickou plužinou.

Letohrádek Neulust (také Theresienlust) tvořil kompoziční protipól zámku Chroustovice. Byl postaven jako ukončení hlavní kompoziční linie v jejím pomyslném prodloužení. Současně leží v linii diagonálního průseku bažantnice Městecký háj, kde hrál roli *point de vue*. Původně byl pravděpodobně vizuálně propojený se zámek v Chroustovicích⁶. Krajinářské úpravy kolem Neulustu byly už ale volnější, předznamenávající nástup romantických vlivů. Z areálu Neulustu vycházela krátká alej, která jej propojovala s bažantnicí. Ta měla nepravidelný půdorys. Vnitřně byla rozdělená systémem ortogonálně až vějířovitě vedených průseků. Na areál bažantnice navazovaly **nivní louky, rybník a hájenka**.

Obr. 12 Krajinářské úpravy kolem letohrádku a bažantnice na indikační skice stabilního katastru z roku 1839. (mapa č. CHR501018390, ©ČÚZK, URL https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/skici/skici/CHR/CHR501018390/CHR501018390_index.html)

⁶ Takto jej charakterizuje Božena Pacáková – Hošťálková (1999), v současnosti to ale doložit nelze. Vzdálenost mezi objekty je poměrně velká; viditelný byl z Neulustu chroustovický zámek, v opačném směru ale tento vztah nemusel fungovat. Od Neulustu se naopak pohledově uplatňovala veduta obce Uhersko s kostelem Nanebevzetí Panny Marie.

Obr. 13 Rekonstrukční model Neulustu. (autor Kořistka 2018)

Součástí krajinné kompozice byly v období baroka a klasicismu **vrchnostenské dvory**. Na území Chroustovicka se jich nacházelo několik. Do kompozice byly zapojené zejména **Žilovický dvůr**, **Lipecký dvůr** nebo **ovčín ve Lhotě u Chroustovic** (Lhotecký dvůr). Příjezdy do areálů byly zvýrazněné **geometrickou linií aleje**. V případě Lhoty u Chroustovic se uplatnilo vedení cest formou „kohoutí stopy“ (*patte d'oie*). Objekty dvorů byly mohutné stavby nebo soubory staveb pravidelného, většinou čtvercového půdorysu, které tvořily dominanty menších krajinných prostorů. Některé objekty jsou navázány na kompoziční schéma linií příjezdové aleje nebo tvoří *point de vue* významného průhledu (Lipecký dvůr ve vazbě na Městecký háj).

3) Geometrická osnova komponované krajiny Chroustovic vychází z kompozičních principů a zvyklostí uplatňovaných v klasicistním období druhé poloviny 18. století. Je poměrně komplikovaná, skládající se z různých geometrických kompozičních forem, které jsou z větší části propojené. Identifikovány⁷ byly:

- **jednoosá kompozice** – základ celého kompozičního schématu, kompoziční linie zámek Chroustovice – Neulust;

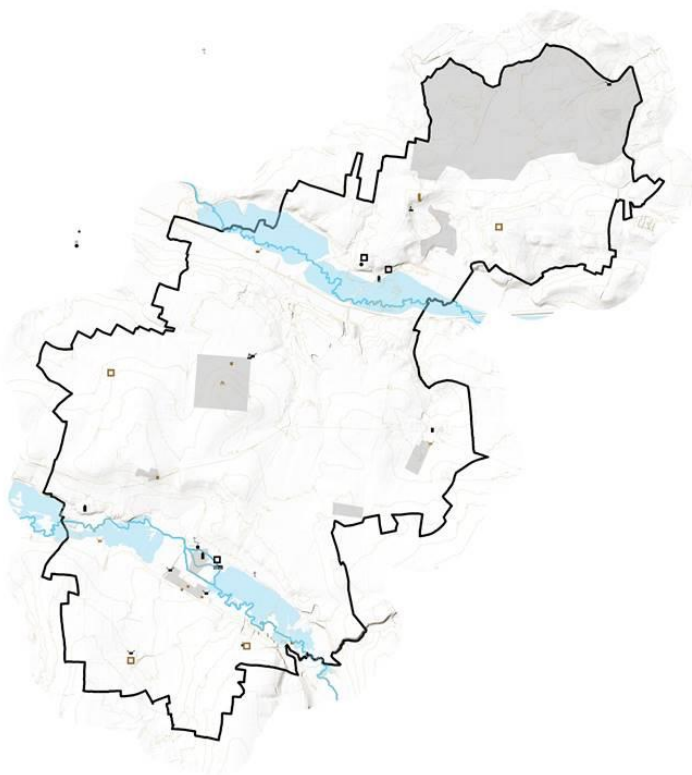
⁷ dle ověřované Metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR.

- tříosá kompoziční osnova typu **patte d'oie** – úprava Pod ovčínem ve Lhotě u Chroustovic;
- **křížová** kompoziční osnova – průseky v trusnovické oboře u Lodrantu;
- **hvězdovitá** kompoziční osnova – průseky v zámecké bažantnici a bažantnici Městecký háj;
- **čtvercová síť** – průseky v bažantnici Městecký háj a bažantnice u Neulustu, členění zámeckého parteru;
- **kombinace čtvercové sítě a hvězdovité osnovy** se zvýrazněním středu – Městecký háj.

4) Pohledové cíle - *point de vue*. V krajinné kompozici se jako pohledové cíle z geometrických kompozičních linií uplatňovala celá řada dalších objektů, a to zejména Březnický **zámek**⁸ nebo věže **kostelů**. Všechny doložené pohledové cíle jsou zaznamenány na mapě.

STAVBY

Zámek Chroustovice
Letohrádek Neulust
Myslivny
Hájovny
Dvory
Tvrz
Zámeček Březovice

Obr. 14 Přehled rozmístění objektů vstupujících do kompozice (podrobnosti viz mapová příloha).

⁸ Na vedutě Johanna Venuta (obr. č. 4) je Březnický zámek v pozici krajinné subdominanty vedle kostela a zámku v Chroustovicích.

Současný stav kompozice

Zámek je kulturní památkou. Dnes se v areálu zámku nachází internátní učňovská škola. Zámecká budova odpovídá svým exteriérem požadavkům památkové péče, dispozice zámecké zahrady je již ale značně adaptovaná na potřeby školského zařízení. Bažantnice, které dosud existují (viz mapa), mají zachovaný svůj původní tvar. Jejich vnitřní geometrické členění systémem cest a průseků z velké části zaniklo podobně, jako i jejich původní funkce. Porosty jsou v současnosti vedené jako hospodářský les.

Část kompozice zanikla nebo je významně poškozená změnami ve využití území. Jedná se zejména o Neulust, který neexistuje, a přerušení hlavní kompoziční osy vložním oploceného areálu zemědělského družstva ve druhé polovině 20. století. Poškozená nebo zaniklá je i většina barokních alejí.

Speciální mapa zobrazuje všechny zaniklé objekty, které byly dříve součástí klasicistní kompozice.

Obr. 15 Současná struktura obce Chroustovice na ortofotosnímku. Zástavba se rozrůstá v severní části obce proti čestnému dvoru zámku. Do linie hlavní kompoziční osy probíhající středem zámecké budovy je dnes vložen areál zemědělského družstva. Stavební změny ovlivnily i část zámeckého parteru. (30.9.2017, ©Seznam.cz, ©TopGIS)

URL

<https://mapy.cz/letecka?x=15.9906013&y=49.9553530&z=17&source=muni&id=2270&q=chroustovice>

Obr. 16 Zbytky dřevinných porostů kolem zaniklého letohrádku v současnosti. Snímek z dronu. (foto Rygl, Sedláček, 2017).

II. Popis metody/metod zpracování

Metodika práce

Metodika práce na specializované mapě vychází ze schváleného postupu řešení projektu a naplňuje metodiku II. etapy „Identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí historických kulturních krajín.“ V první řadě došlo k výběru a pracovnímu vymezení modelového území, které by naplňovalo kategorii komponované krajiny dle kategorizace historických kulturních krajín UNESCO.

Následně byla provedena podrobná vědecká rešerše odborné literatury a vybraných, zejména mapových pramenů. Excerptovány byly rovněž veřejně dostupné databáze, zejména seznam nemovitých kulturních památek a národních kulturních památek. Informace získané z rešerše a pramenů byly excerptovány do pracovní databáze znaků historické kulturní krajiny modelového území. Rešerše byla zaměřena zejména na určení skladebních částí kompozice a identifikaci kompozičních vztahů mezi nimi.

Dalším krokem byla tvorba pracovní mapy jakožto podkladu pro terénní průzkum. Pracovní mapa obsahovala zobrazené znaky historické kulturní krajiny identifikované v

předešlé rešerši. Zároveň byly stanoveny pracovní hranice zájmového území tak, aby zahrnula identifikované znaky a aby území bylo logicky uzavřeno (průběh hranic korespondoval s hranicemi panství, katastrů, vizuálních předělů, komunikacemi nebo vodními toky).

Následoval terénní průzkum, při němž byla provedena verifikace výskytu znaků, byl analyzován jejich stav a byla pořízena podrobná dokumentace památkově hodnotných částí a struktur (znaků) historické kulturní krajiny modelového území ze země a z dronu. Rovněž byl ověřován, zpřesňován a doplňován obsah pracovní mapy, aby došlo k podchycení potenciálního předmětu ochrany v modelovém území.

Na podkladě důkladné vědecké rešerše a terénního průzkumu bylo přistoupeno k tvorbě výsledné specializované mapy s odborným obsahem. Mapa byla vytvořena v prostředí programu ArcGIS zanesením výsledků rešerší doplněných o informace z terénního průzkumu na podkladovou vrstvu ZABAGED® 1:10 000 a DMR5G od ČÚZK.

Výše uvedený postup se ukázal jako nosný pro identifikaci typologických jednotek a jejich znaků v rámci připravované metodiky identifikace typologických jednotek historické kulturní krajiny ČR.

Vymezení jednotky historické kulturní krajiny

Určit hranice pozdně barokní esteticky kultivované krajiny je poměrně obtížné. V této době bylo obvyklé, že jednotlivé dílčí kompozice navazovaly na další alejemi nebo alespoň záměrně vedenými pohledy a průhledy. Geometrickou kompozicí propojující zámky a záměčky, panské dvory, obory a sakrální stavby tak byla protkána většina hospodářsky využívaného území bez ohledu na hranice panství.

Pro vymezení hranic krajinné kompozice Chroustovic bylo zvoleno několik kritérií. Území bylo vymezeno tak, aby obsahovalo:

- hlavní kompoziční osu vymezenou spojnici zámeckého areálu (zámek, zámecká zahrada a bažantnice) a Neulustu;
- všechny objekty, které na hlavní kompoziční osu, zámecký areál, Městecký háj nebo Neulust přímo navazovaly (skladební části kompozice);
- všechny objekty, které jsou v pozici *point de vue* z klíčových částí kompozice (zejména z bažantnice Městecký háj).

Výsledná hranice komponované krajiny byla upřesněná dle topografické relevance hranic panství ve druhé polovině 18. století. Výjimečně je daná jiným způsobem – hranicí

katastrálního území, cestou, okrajem porostu, vodním tokem apod. K identifikaci skladebních částí krajinné kompozice byly využity:

- mapová služba WMS - DMR 5G (Stínovaný model reliéfu) ČÚZK,
- mapová služba WMS – Ortofoto ČÚZK,
- archivní mapy a podklady ČÚZK a SOA.

Definice sledovaných znaků

Jednotku historické kulturní krajiny esteticky kultivované definují hmotné i nehmotné znaky, které se váží k původní klasicistní kompozici krajiny. Jejich definice jsou uvedeny v tabulce a konkretizují tak v rámci modelového území obecné znaky typu historické kulturní krajiny esteticky kultivované (viz Metodologická východiska specializované mapy s odborným obsahem v kapitole I. Popis dosažených původních výsledků).

Tab.č.1: Seznam a definice znaků krajiny historické kulturní krajiny Chroustovic.

Osídlení	Urbanistické hodnoty	Území s dochovanou historickou urbanistickou strukturou a architektonicky cennou zástavbou.
Stavby nebo jejich soubory architektonicky cenné nebo historicky významné	Historicky významná stavba, soubor	Stavby s historickým významem pro popisované a hodnocené území; jsou významným dokladem vývoje půdorysného a podílejí se na hmotovém vyjádření jeho zástavby nebo krajinné kompozice. Charakter objektu je upřesněn v legendě mapy.
Plošné části historické kulturní krajiny – svěbytné krajinářské celky	Obora, bažantnice	Obora je ohrazené území určené k chovu lovné zvěře a obvykle i k jejímu lovu. Bažantnice je území vymezené a určené výlučně pro chov bažantů a jiného lovného ptactva.
	Historická zahrada, park	Architektonická a vegetační kompozice vytvořená za estetickým účelem, která obvykle kompozičně navazuje na reprezentační sídlo (někdejšího) majitele nebo jinou významnou stavbu a s níž vytváří jeden celek. Součástí parku je rovněž parkově upravená krajina, jako přechod mezi parkem a hospodářsky využívanou krajinou.
Plošné části historické kulturní krajiny zaniklé plochy zemědělského, lesního, vodního a rybníčního hospodaření	Vodní plocha, rybník	Uměle vybudované vodní dílo, založené na principu zachycování vody z přirozeného zdroje. Vypustitelná nádrž, primárně určená k chovu ryb, případně chovu vodní drůbeže nebo lovného ptactva.
	Orná půda	Původní zaniklá plocha orné půdy, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Louky a pastviny	Původní zaniklá plocha luk a pastvin vně vymezené plochy sídla, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Rodinná zahrada	Původní zaniklá plocha rodinné zahrady vybudované za produkčním a estetickým účelem navazující na obytnou zástavbu, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Vinice	Původní zaniklé vinice, které významně dotvářely specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.

	Les a rozptýlená zeleň	Původní zaniklá plocha lesa či rozptýlené krajinné zeleně, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
Vegetační liniové a bodové části historické kulturní krajiny	Alej neurčená	Cesta oboustranně lemovaná záměrně vysazenými stromořadími, v nichž jsou stromy obvykle rozmístěny v pravidelných rozstupech. Dvou- nebo víceřadá stromořadí vynášejí trasu pozemní komunikace do prostoru a tím ji zviditelňují. Alej je proto důležitým orientačním činitelem a významným prostředkem při organizování krajiny. Není určené druhové složení stromořadí.
	Stromořadí neurčené	Umělá výsadba jedné řady stromů, obvykle v pravidelných rozstupech. Zpravidla tvoří doprovod komunikace, vodoteče přírodní či umělého kanálu, zvýrazňuje hranice pozemku nebo zemědělské kultury. Doložené historickými záznamy (zejména mapy, plány), nedochované v původních dřevinách, u nějž nelze s jistotou určit druhové složení v podstatném historickém období.
	Soliterní strom	V ploše samostatně stojící záměrně vysazený strom nebo keř s pohledovým a prostorotvorným významem, který obvykle tvoří dominantu určité části krajiny.
	Soliterní skupina stromů	V plošně samostatně stojící záměrně vysazená skupina stromů s jednolitou siluetou, která se významně uplatňuje v prostorové organizaci území a ve vizuálním zdůraznění důležitých míst.
Nevegetační/stavební liniové části historické kulturní krajiny	Historické liniové vodní dílo	Uměle vybudovaná existující nebo zaniklá vodní liniová stavba, určená k průtoku vody s cílem ovlivnit vodní režim v krajině. Takovým dílem je nejčastěji vodní náhon nebo plavební kanál.
	Historický vodní tok	Původní trasa existující nebo zaniklé přirozené vodoteče sehrávající významnou roli v uspořádání kulturní krajiny.
Znaky prostorových vztahů a identity	Kompoziční linie hlavní	Fyzicky vyznačená nebo vizuální čára, která se v komponovaném prostoru uplatňuje buď jako páteř propojující všechny součásti kompozice aniž je jejich osou souměrnosti nebo se jako linie zapojuje do sítě, která sama o sobě organizuje komponovaný prostor nebo doplňuje kompoziční osy.
	Kompoziční linie vedlejší	Fyzicky vyznačená nebo vizuální čára, která se v komponovaném prostoru uplatňuje buď jako páteř propojující všechny součásti kompozice aniž je jejich osou souměrnosti nebo se jako linie zapojuje do sítě, která sama o sobě organizuje komponovaný prostor nebo doplňuje kompoziční osy. Kompoziční linie vedlejší plní úlohu kompoziční větve nebo se zapojuje do vnitřního členění vymezeného geometrickou osnovou.
	Kompoziční vazba	Vizuální nebo symbolická spojnice mezi dílčími objekty nebo areály, která se podílí na dotvoření kompozice. Její směrové vedení často určuje kompoziční osa nebo linie. Může mít charakter pohledové nebo symbolické vazby. Pohledová vazba může mít v závislosti na situačním rámci charakter pohledu, průhledu nebo nadhledu. Symbolická vazba je nositelkou hlubšího, vizuálně skrytého vztahu. Vyjadřuje specifický vztah mezi vybranými objekty, např. vazbu mezi sídlem a pro kompozici klíčovým místem. Má charakter pomyslné spojnice mezi uzlovými body
	Jádrová oblast	Těžisková část kompozice (kompoziční jádro), od které se odvíjí umístění a vztahy všech dalších objektů a krajinných segmentů kompozice esteticky kultivované krajiny. U geometricky uspořádané krajiny leží jádrová oblast

		v průsečíku nebo na koncových bodech kompozičních os a/nebo linií.
--	--	--

Literatura a použité podklady

Mapové služby

ČÚZK (2018). Katastrální mapy [webová mapová služba WMS]. [1:2000]. [vid. 15. 8. 2018]. Dostupné z: <http://services.cuzk.cz/wms/wms.asp>

ČÚZK (2018). Ortofoto [webová mapová služba WMS]. [1:2000]. [vid. 15. 8. 2018]. Dostupné z: http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_PUB/WMS/Service.aspx

NPU (2018). C1 Identifikace objektů paGIS. [webová mapová služba WMS]. [1:10000]. Dostupné z: <http://mapy.npu.cz/ArcGIS/rest/services/WMS/uzident/MapServer>.

ČÚZK. IMAGE služba Esri ArcGIS Server - DMR 5G [veřejná služba pro využití datové sady Digitální model reliéfu České republiky 5. generace (DMR 5G)]. Dostupné z <http://ags.cuzk.cz/arcgis2/rest/services/dmr5g/ImageServer>

Mapové podklady

Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru. Indikační skici a císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy © Český úřad zeměměřický a katastrální
Archiválie Státního oblastního archivu v Zámruku.

Mapy 1. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 1st Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 2. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 2nd Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 3. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © Mapová sbírka Univerzity Karlovy - <http://www.natur.cuni.cz/mapcol/>

Památkový katalog. Portál integrovaného informačního systému památkové péče. <http://pamatkovykatalog.cz/>

Virtuální mapová sbírka historických map <http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/>

Literatura

- Čížek, J. (1986): Hrady a zámky v Čechách. Ilustroval Petr CHOTĚBOR. Praha: Olympia.
- Dobrkovský, F. (1976): Obnova zámecké zahrady v Chroustovicích. Záhradníctvo. Bratislava 1976/10, s. 470-472.
- Hrubá, T. (2003): Památky zahradního umění a kulturní krajina severních Čech: Doksany a kněžna Teresie Poniatowská – Kinská. Praha: Agentura BONUS. ISBN 80-86802-01-9.
- Jetmar, V. a kol. (1931): Vysokomýtsko. Vlastivědné čtení o okrese vysokomýtském a skutečském.
- Kořístka, A. (2018): Možnosti využití nových technologií zobrazování krajiny v prostorovém plánování. Modelové území Chroustovice. Diplomová práce, vedoucí A. Salašová. Lednice: ZF MENDELU. 81 s.
- Kuča, K. (2011): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. ISBN 978-80-85983-16-6.
- Kučová, V., Dostálek, J., Ehrlich, M., Kuča, K., Pacáková, B. (2014): Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny. Certifikovaná metodika. Osvědčení č. 46 MK ČR, č.j. MK 38166/2015 OVV ze dne 24.6.2015. Praha: NPÚ, 136 s. ISBN 978-80-7480-022-1.
- Kulišťáková, L. (ed.) et al. Metodika identifikace komponovaných krajín. Certifikovaná metodika. Osvědčení č. 7/2014, Sp.zn. MK-S 5138/2013 OVV, vydáno 22.4.2014. Brno: MENDELU, 32 s.
- Pacáková-Hošťálková, B., Petrů, J., Riedl, D., Svoboda, A.M. (1999) Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. vyd. Praha: Libri. 521 s. ISBN 80-85983-55-9.
- Svoboda, A. (1997) Krajinné dědictví – konference ICOMOS-IFLA: Kněžna Teresa Poniatowska-Kinská a její zásluhy o krajinářství. ICOMOS-IFLA. Praha.
- Švec, Jiří (2007) Zámek Chroustovice v době barokní. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

Internetové zdroje

- Adámek, K. Království české VI.: Východní Čechy, část druhá [online]. Praha, 1914 [cit. 2017-10-10]. Dostupné z: https://archive.org/stream/krlovstvesk06broduoft/krlovstvesk06broduoft_djvu.txt
- Anton Johann Venuto – obrazy a veduty kolem roku 1830. [cit. 2018-08-08]. Dostupné z:

<https://www.hrady-zriceniny.cz/s-venuto.htm>

III. Odkaz na příslušnou výzkumnou aktivitu

Výstup byl zpracován v rámci řešení Programu Národní a kulturní identity (NAKI) Projekt VaV MK ČR DG16P02M034 Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky. Výstup byl zpracován v rámci řešení II. etapy projektu, jejímž cílem je identifikace a dokumentace památkově hodnotných segmentů, struktur a prvků vybraných částí historické kulturní krajiny.